

déseiből. Katalinon néha átfut a kívánság egybeforrni egy-egy megkivánt férfival, ha közben „ebek harmincadjára jut is a bányászok ügye“. Néha úgy érzi, hogy még ma itthagya „ezeket a hórihorgas, vérszomjas csirkefogókat“ és elmegy Bécsbe a későn rátalált férfihez, feleségnek és anyának. De aztán mégse megy! — úgy érzi, hogy tőle függ e nagy embercsoport jóléte, szükségesnek, pótolhatatlannak érzi magát. „Kétféle boldogság van“ — mondja — „az egyik a személyes, a nyers öröm boldogsága, a másik a lelkiismeret nyugalma.“ A cél pedig szerinte „minél nagyobb tömegeknek minél több jót okozni.“ És mégis boldogtalan Varga Katalin, — az egyedüllét nyomasztó érzése egész életén végigkíséri. Élete a hegycsúcsok magányos élete. Sokszor szeretne leszállni az oromról és élni eleven asszonyként, egy férfi oldalán. De a börtönben írt memoirjában mégis azt vallja, hogy „nem bántam meg semmit és ha kell, újrakezdem. Soha el nem tántorodtam az utról, melyet lelkiismeretem parancsolt. Mert többet jelent-e egy valakihez tartozni életre-halálra, mint egy néptömeggel egybeforrni?“ Hogy miért nevezte a vidék Varga Katalint a „császár dajkájának“ — annak magyarázatát a könyv úgy adja, hogy Katalin számolt azzal a babonás áhitattal, mely a császár nevét övezte és a népi képzeletre akart hatni, akkor, amikor magát a császár dajkájának mondta.

Molnár Ákos regénye azonban nemcsak a női lelket, hanem a történelmet is boncolgatja — nemcsak Varga Katalin életének 30—40 évét pergeti le előttünk, hanem egyben a történelmi fejlődés 30—40 évét is. Metternich korának nyomasztó sötéttségét érezzük. A nyugati reformeszmék, az európai forradalmak szelleme csak lassan tör be a Habsburg birodalomba. A nyugati államokban mindenütt eltörölték már a jobbagyságot akkor, amikor a magyar és erdélyi diétákon csak végnélküli viták folynak a jobbagyság felszabadításáról. Betekintést nyerünk az aulikus légkörbe, a bürokrácia utvesztőibe, a hivatalnokok üzelmeibe, a vallási és nemzetiségi torzsalkodásokba, a nemesség, a parasztság és a feltörekvő polgárság osztályhelyzetébe. Feltáruul előttünk a városok és a falvak multszázadbeli élete. Látjuk a vándor-patrioták törekvéseit és halljuk a konzervatívok jelszavát, hogy „Erdélynek nem lehet szabad urbéri törvénye“. — Mégis fejlődnek az események. Molnár Ákos művészien ábrázolja e fejlődést. A történelmi eseményeket mindig találóan szövi össze és később helyes meglátással választja külön Varga Katalint életétől.

(Budapest)

Mándy Teréz

SZINHÁZ ÉS MUNKASOSZTÁLY címen jelent meg a Szegedi Fiatalkollégiumának szinpadkönyvtárában újabban *Hont Ferenc* egy tanulmánya. A tanulmány magyar nyelven első ízben ad összefoglaló képet a csődbejutott polgári színházról s az ezzel szemben támadt munkás-színház kísérletekről, illetve: a munkás- és a polgári-színház viszonyáról. Hont onnan indul el, hogy a színház csődjé már azokból az ellentétekből következik, hogy a polgárság nem maradhatott hű saját eszméihez, bár ezeknek köszönhette a hatalmát. Ugyanakkor a nagytömegek — akik pedig a kapitalizmus gesztenyéjét kikaparták — nem jutottak el a színházhoz: illetve csak a könnyű, vidám szórakozást keresték abban. Érthető így, ha a gazdasági és politikai ellentétek rohamos fejlődésével a munkásság soraiban feltámadt ezen a téren is a változtatás szükségessége, a polgárság viszont a meglévő állapotok konzerválására törekedett. A változtatás szükségérzete természetesen az osztályöntudat és az osztályellentét érzésével járt s a politikai küzdelemben jut elsősorban kifejezésre, ezért a művészi megnyilatkozásban is a politikáé a vezérszólam.

1890-ben a szocialista törvény felfüggesztésekor megalakult Berlinben, haladó értelmiségiek és művészek közreműködésével a *Freie Volksbühne*, melyhez három évtized kulturtörténete fűződik. Az ebből — Franz Mehring vezetésével — kivált *Neue Freie Volksbühne* már az első német tőkésvállalkozó nélküli színház, mely azonban még mindig azokat a darabokat játssza, melyeket a magán-színházakban is előadnak. A termelés rohamos fejlődése, s a proletáriátus ezzel együtt járó felduzzadása és egyre fokozódó aktivitása ebben a vonatkozásban is lassan szakít a szociáldemokrácia gyakorlatával. Így jön létre az anarchiába fuló polgári szinpadkulturán túl az osztályküzdelem fegyveréül szolgáló munkásszínház a maga íróival, színészeivel, Oroszországban Meyerhold, stb., Németországban Ervin Piscator és mások jelentkeznek a munkásság eszmevilágának és életszemléletének megfelelő szinpadi megnyilatkozásokkal. Előtérbe kerül a tendencia. A szinpadi kifejezés hármas szabálya az aktivitás, a közérdekűség és a tömörítettség lesz. A szindarabhiány régi darabok újraértelmezését teszi szükségessé, s ez újraértelmezést a tendencia szentesíti. Az így kialakult politikai színház persze kihat a polgári színházra. A kettő azonban összeegyeztethetetlen. A politikai színház csakhamar a hatalomért folyó harc kifejezője, mire a fasizmus szakaszába sorakozó polgárság a maga regresszív politikai színházait teremti meg. Viszont, hogy ez hova vezetett, azt a következők igazolják: Berlinben 1932 folyamán 40 színház közül husz bezárt s a hét állami színház közül csak kettő játszik. Míg 1928 folyamán Németországban huszonnyolc színház zárt be, addig 1932-ben több, mint hatvan. 1933-ban a munkanélküli színészek, szinpadi alkalmazottak száma tizenkétezer; az alkalmazásban levők fizetése 1929-től 29—75 százalékkal csökken. Világos, hogy ily körülmények közt a német munkásság színjátszása teljesen megszűnt. Ez azonban korántsem jelenti szerepük és átalakíthatóságuk megszűnését a szinpadművészet további fejlődésére. Franciaországban egyre-másra alakulnak ilyen színjátszó csoportok. Angliában már 1932-ben harminc csoport működött, az Egyesült Államokban is számuk egyre szaporodik. Hollandiában a huszonhat csoport játszik, Csehszlovákiában *E. F. Burian* D. 34 nevű politikai színházában Piscator előadásai támadnak fel. Az adatok közül hiányzik a magyar nyelvű munkásszínpad kísérletek (a szlovenszói magyar munkás és parasztszínházak mellett a newyorki Magyar Kulturszövetség munkásszínháza, stb.) küzdelmeinek felmérése. Hont Ferenc különben a színjátszás jövőjét a munkásszínjátszás jövőjével azonosítja.

(m. n. j.)

KORUNK HIREI

HELYREIGAZÍTÁS

Balogh Edgár, a Korunk július—augusztusi számában megjelent vezető tanulmányában személyemmel kapcsolatban azt állítja, hogy én a Masaryk Akadémia tagja vagyok. Ez az állítás nem felel meg a valóságnak, mert nem vagyok a jelzett kulturintézmény tagja s ezzel megdől e téves állítással erősített következtetés, miszerint osztoznék ez intézmény valóságködösítő munkájában.

JÓCSIK LAJOS

CSEHSZLOVÁKIAI ELŐFIZETŐINK FIGYELMÉBE!

Lapunk csehszlovákiai kiadóhivatalának vezetését munkatársunk, Sándor László (Lucenec, Komensky-u. 9) vette át Fábry Zoltántól, aki továbbra is a lap csehszlovákiai szerkesztője.